

ŠVIETIMO SISTEMOS OPTIMIZAVIMO IR PEDAGOGŲ SOCIALINIŲ GARANTIJŲ GERINIMO GAIRĖS

1. Švietimo sistemos optimizavimo ir pedagogų socialinių garantijų gerinimo gairės (toliau – Gairės) yra parengtos, atsižvelgiant į Ministro Pirmininko 2014 m. rugpjūčio 27 d. potvarkiu Nr. 159 sudarytos darbo grupės, kuri nagrinėjo mokinių ugdymo kokybės, veiksmingumo ir pedagogų socialinių garantijų gerinimo klausimus, veiklos rezultatus.

2. Gairių tikslas – įvardyti švietimo politikos priemones, leidžiančias sukurti prielaidas didinti mokinių ugdymo kokybę, veiksmingumą bei gerinti pedagogų socialines garantijas, ir pateikti ilgalaikį jų įgyvendinimo planą.

3. Situacijos apžvalga, gairių įgyvendinimo uždaviniai, priemonės ir lėšų poreikis pateikiami lentelėje:

Eil. Nr.	Uždaviniai ir priemonės	Įgyvendinimo terminas	Preliminarus valstybės biudžeto lėšų poreikis, mln. Lt	Pastabos
1.	Uždavinys: Paskatinti pedagogų kaitą, subalansuoti mokinių ir mokytojų skaičių			
	Situacijos apžvalga: Statistika rodo, kad pedagogų personalas senėja, jo atsinaujinimas lėtėja, mokytojų krūvis mažėja. Mažėjant mokinių skaičiui, būtina imtis priemonių, kad švietimo ištekliai būtų panaudojami efektyviai ir veiksmingai, todėl švietimo sistemos optimizavimas yra neišvengiamas. Tuo pačiu būtina užtikrinti, kad, vykstant optimizavimo procesui, švietimo sistemos darbuotojams būtų taikomos adekvačios socialinės garantijos. Viena kliūčių normaliai pedagogų kaitai užtikrinti – lėšų trūkumas išėtinėms išmokoms, todėl tam būtinos papildomos lėšos. Siekiant spręsti šias problemas, būtina sukurti finansinius svetus pedagogų skaičiui subalansuoti.			
1.1.	Priemonė: Sukurti finansines paskatas pedagogų skaičiui optimizuoti	Nuo 2015 m.	2015 m. – 6 mln. Lt (numatyta); 2016–2018 m. – po 5 mln. Lt kasmet (papildomų lėšų poreikis, palyginti su ankstesniais metais)	Siūloma numatyti lėšų pedagogų skaičiui optimizuoti ir skirstyti jas pagal specialią tvarką, vykdant centralizuotą tikslingą politiką šioje srityje
1.2.	Priemonė: Svarstyti galimybes sukurti tam tikras terminuotas (iki bus subalansuotas mokinių ir mokytojų santykis) kompensacines priemones asmenims, pasitraukiantiems iš švietimo sektoriaus, siejant jas su tam tikro pedagoginio darbo stažo reikalavimu ir mokėjimu nustatytą laikotarpį, kol asmuo sulauks pensinio amžiaus	Nuo 2018 m.	2018 m. – 53 mln. Lt metams	Lėšų poreikis apskaičiuotas laikant, kad kompensacinės išmokos būtų mokamos ne daugiau kaip likus 5 metams iki senatvės pensijos amžiaus sukakties po 780 Lt per mėnesį
1.3.	Priemonė: Sukurti teisinę prielaidas sudarančias galimybes profesinių pensijų fondo atsiradimui	Nuo 2020 m.	Valstybės biudžeto lėšų poreikis priklausytų nuo konkrečių sąlygų	
2.	Uždavinys: Užtikrinti adekvatų ugdymo proceso aprūpinimą finansiniais ištekliais			
	Situacijos apžvalga: Bendrojo ugdymo finansavimas, taikant mokinio krepšelį (MK), pradėtas įgyvendinti 2002 metais. MK įvedimas turėjo teigiamą poveikį, užtikrinant ugdymo finansavimo stabilumą, tačiau, laikui bėgant ir ženkliai blogėjant demografinėi situacijai, lėšų skyrimo vienam mokiniui			

	<p>principas neužtikrina adekvataus ugdymo proceso aprūpinimo. Nors MK metodika kasmet tobulinama, siekiant geriau atliepti finansavimo poreikius, kai kurių problemų išspręsti nepavyksta. Siekiant padidinti metodikos atitiktį realiems poreikiams, atsiranda vis daugiau specialių nuostatų ir išimčių, kurios ją daro vis sudėtingesnę ir mažiau nuoseklią. Nelygybė tarp tapačių mokyklų atsiranda dėl faktinės situacijos neatitikimo metodikoje nustatytiems standartams (dėl faktinio nuokrypio nuo nustatyto klasės mokinių skaičiaus). Sunku paaiškinti tapačių klasių finansavimo skirtumus mieste ir kaime, skirtingo tipo ar dydžio mokyklose. Opi finansavimo „laiptų“ problema (pvz., nepriėmusi 1 mokinio mokykla gali gauti, pvz., +200 tūkst. Lt). Taikant išimtis, paskirstoma daugiau nei ketvirtadalis MK lėšų (kyla klausimas, ar visos išimties pagrįstos objektyviais ir teisingais kriterijais?). Klasių komplektų skaičius mažėja lėčiau nei mokinių skaičius, todėl trūksta lėšų ugdymo procesui finansuoti. Siekiant spręsti šias problemas siūloma iš esmės keisti finansavimo metodiką ir finansavimą ugdymo procesui skaičiuoti ne mokiniui, bet klasei. Tikimasi, kad šis pokytis laidos didesnę finansavimo skaidrumą, lygybę ir teisingumą, leis užtikrinti adekvatų klasės ugdymo finansavimą – stabilesnį ugdymo proceso aprūpinimą. Naujos metodikos taikymui tikimasi pasiręsti per 2015 metus. Preliminariais vertinimais, tam gali prireikti apie 100 mln. Lt.</p> <p>Vienas iš profesinių sąjungų reikalavimų – atkurti didžiausią mokinio krepšelio dydį, buvusį 2009 m. (3 774 Lt). Tam prireiktų apie 246 mln. Lt. Pažymėtina, kad MK dydį sudaro įvairios dalys, iš kurių didžiausia (93,7%) tenka ugdymo planui, valdymui, švietimo pagalbai ir bibliotekai (t. y., pedagoginių ir kitų darbuotojų darbo užmokesčiui). MK dydžio klausimo negalima spręsti aiškiai neįvardijant, kokias MK dalis norima didinti. Šis klausimas savaime spręstųsi, sprendžiant pedagogų darbo užmokesčio didinimo klausimą.</p> <p>Pažymėtina, kad 2015 m. planuojamas MK dydis (3 380 Lt) daugiau nei 10% viršija MK dydį, buvusį 2008 m. (3 059 Lt). Ugdymo finansavimas didžiausias buvo 2009 m. (2 212 mln. Lt). Pagrindinė priežastis – 2008 metais patvirtinta Ilgalaikė pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programa, pagal kurią nuo 2008 m. gegužės 1 d. atlyginimai padidinti 10 proc.; nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. – 15 proc.; nuo 2009 m. sausio 1 d. – 10 procentų (bendras padidėjimas – 39% ir visa tai atsispindėjo 2009 metų biudžete). MK dydis 2009 m. keitėsi net 3 kartus: iki 2009 m. gegužės 19 d. – 3 774 Lt (didžiausias per visą istoriją); iki rugpjūčio 31 d. – 3 738 Lt; nuo rugsėjo 1 d. – 3 635 Lt (tuo metu sumažintos lėšos visų biudžetinio sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčiui ir įvestos tarifinių atlygių koeficientų „šakutės“). Reaguojant į finansų krizę, 2010 m. MK dydis sumažintas iki 3 310 Lt ir toks išliko 4 metus</p> <p>2014 m. MK vėl pradėjo didėti (3310+38 Lt=3348 Lt), įvesta klasių finansavimo mažėjimo amortizavimo dedamoji. Pagal 2015 m. biudžeto projektą didėjimo tendencija išliks ir kitąmet (3348+32 Lt=3380 Lt arba 979 Eur).</p>			
2.1.	<p>Priemonė: Tobulinti ugdymo finansavimo metodiką ir finansavimą ugdymo procesui skaičiuoti ne mokiniui, bet klasei</p>	Nuo 2016 m.	2016 m. – 100 mln. Lt	Naują metodiką ketinama parengti 2015 m. ir išbandyti taikant 2015 m. rugsėjo 1 d. duomenis. Atsižvelgiant į bandymų rezultatus ir esant galimybėms, nauja metodika būtų pradėta taikyti nuo 2016 m.
3.	<p>Uždavinys: Gerinti pedagogų darbo apmokėjimo sąlygas</p> <p>Situacijos apžvalga: Pedagogų darbo užmokesčio didinimo klausimas buvo aktualus visada ir tam buvo skiriama nemažai dėmesio: nuo 2006 m. rugsėjo 1 d. atlyginimai buvo padidinti 12,6 proc.; nuo 2008 m. sausio 1 d. – 15 procentų. 2008 metais patvirtinta Ilgalaikė pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programa (LRV 2008 m. kovo 5 d. nutarimas Nr. 193), pagal kurią nuo 2008 m. gegužės 1 d. atlyginimai padidinti 10 proc.; nuo 2008 m. rugsėjo 1 d. – 15 proc.; nuo 2009 m. sausio 1 d. – 10 procentų. Mokytojams buvo įvestos 3 papildomai apmokamas valandos už papildomus darbus. Iš viso nuo 2008 m. gegužės 1 d. iki 2009 m. sausio 1 d. (Ilgalaikės pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programos įgyvendinimo</p>			

	<p>laikotarpiu) pedagogų darbo užmokestis padidintas 39%, o nuo 2006 m. rugsėjo 1 d. iki 2009 m. sausio 1 d. – 80%. 2009 m. dėl ekonominės krizės darbo užmokesčio didinimo programų įgyvendinimas sustabdytas. Numatyta, kad 2010 m. darbo užmokestis nebus didinamas, o nuo 2011 m. sausio 1 d. atitinkamų darbuotojų darbo užmokestis didinamas atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes ir vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio kitimą (analogiška nuostata numatyta ir kitų sektorių darbo užmokesčio didinimo programose).</p> <p>Nuo 2009 m. rugsėjo 1 d., atsižvelgiant į sunkią šalies finansinę situaciją, buvo mažinamos lėšos visų biudžetinio sektoriaus darbuotojų darbo užmokesčiui. Nuo 2009 m. rugsėjo 1 d. lėšos pedagogų darbo užmokesčiui buvo sumažintos 8%, iš jų 4,7% (t. y., nuo 128 Lt iki 122 Lt) buvo sumažinta bazinė mėnesinė alga (kaip ir kitiems biudžetinio sektoriaus darbuotojams), o dėl 3,3% sumažinimo buvo įvestos tarifinių atlygių koeficientų „šakutės“, kad mokyklos, įvertinusios savo finansinę situaciją, pačios galėtų apsispręsti, ar reikia mažinti darbuotojų tarifinių atlygių koeficientus, ar galima juos palikti tame pačiame lygyje, o kai kuriais atvejais – net padidinti. Kitų darbuotojų (ne pedagogų) darbo užmokestis mažėjo 10%.</p> <p>Natūralu, kad, ekonomikai vėl pradėjus augti, keliamas ilgalaikės pedagoginių darbuotojų darbo užmokesčio didinimo programos atgaivinimo klausimas. Svarstyti, ar ši programa gali būti atkurta, nes tai aktualu ne tik švietimo, bet ir kitų sektorių darbuotojams, be to, per laiką yra pasikeitusi ir strateginio planavimo dokumentų rengimo tvarka. Tačiau kartu su socialiniais partneriais būtina diskutuoti dėl ilgalaikių pedagogų darbo apmokėjimo sąlygų gerinimo gairių, kurios būtų kelrodis formuojant kiekvienų metų biudžetų projektus.</p> <p>Lietuvos statistikos departamento duomenimis, vidutinis mokytojų bruto (ikimokestinis) darbo užmokestis 2014 m. II ketvirtį sudarė 2 640 Lt ir buvo 284 Lt (arba 12%) didesnis nei vidutinis darbo užmokestis šalyje arba 177 Lt (arba 7,2%) didesnis nei vidutinis darbo užmokestis valstybės sektoriuje. Tačiau pastebėtina, kad dėl mažėjančio mokinių skaičiaus darosi vis sunkiau suformuoti pilną mokytojo darbo krūvį, todėl daugelio mokytojų atlyginimai yra žymiai mažesni.</p> <p>Atsižvelgiant į pedagoginių darbuotojų darbo sudėtingumą ir svarbą visuomenės ateities gerovei, būtina gerinti pedagogų darbo apmokėjimo sąlygas. Ekonomikai augant, pirmiausiai būtina atkurti iki krizės buvusią situaciją. Tai pasiekus, būtina svarstyti tolesnio pedagogų darbo užmokesčio didinimo galimybes. Turi būti tobulinama ir pati darbo apmokėjimo sistema, kad darbo apmokėjimo sistema motyvuotų siekti gerų darbo rezultatų ir būtų užtikrintas ugdymo veiksmingumas.</p>			
3.1.	Priemonė: Didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo pedagogų tarnybinių atlyginimų koeficientus 10%	Nuo 2015 m. sausio 1 d.	2015 m. sausio 1 d. – 31 mln. Lt (numatyta)	
3.2.	Priemonė: Minimalią pedagogų tarnybinių atlyginimų (tarifinių atlygių) koeficientų ribą pakelti iki vidurkio	Nuo 2015 m. rugsėjo 1 d.	2015 m. (nuo rugsėjo 1 d.) – 21 mln. Lt (nenumatyta); 2016 m. – papildomai 42 mln. Lt (iš viso metams 63 mln. Lt)	
3.3.	Priemonė: Palaipsniui didinti vidutinį sąlyginį mokytojo tarifinio atlygio koeficientą R	Nuo 2015 m. sausio 1 d.	2016 m. – 35 mln. Lt (R padidinti iki 13)	2015 m. R didėja nuo 12,75 iki 12,81, tačiau jis nesiekia faktinio R, kuris lygus 13
3.4.	Priemonė: Panaikinti prievolę mokyklų vadovams dirbti 5 kontaktines valandas, nemažinant jų tarnybinių atlyginimų koeficientų	Nuo 2015 m. rugsėjo 1 d.	Metams šiam tikslui reikėtų 15 mln. Lt, tačiau šią priemonę siūloma įgyvendinti optimizuojant administravimo struktūrą	